

Ahmet Faruk GÜNEŞ
Mülkiye Başmüfettişi

İç Güvenlik ve Sivil Asker İlişkilerinin Yeni Anayasal Çerçevesi

2010 Anayasa referandumu hürriyetçi demokrat bir Anayasaya sahip olmanın mümkün olduğunu bize gösterdi. Anayasanın bir vatandaş olarak benimle de yapılacak bir sözleşme olduğu varsayımından aldığım cesaretle sözleşme maddelerinden iç güvenlik ve savunma hizmetlerinin hürriyetçi demokrat bir anayasal zemine kavuşması için bazı somut anayasa önerileri ortaya koymak istedim.

Darbeci güç hürriyet ve birey korkusu ile devlet yüceltilmesine dayalı anayasa kurgusunu kendisi için yeteri kadar koruyucu görmemiştir. Kendini güven içinde hissetmek için özel bazı mekanizmaları da Anayasaya yerleştirmiştir. Bu mekanizmaların başında sivil asker ilişkilerinin anayasal formülasyonu gelmektedir.

Yeni Anayasada sivil asker ilişkileri ve iç güvenlik hizmetlerinin esas formülasyonu için parlamenter sistem çerçevesinde aşağıda önereceğim maddelerin darbeci umutları yok ederken sivil gücün savunma ve iç güvenlik hizmetlerini etkili ve verimli bir şekilde organize etmesine izin vereceğini düşünüyorum.

İç Güvenlik Hizmetleri

- 1- Bakanlar Kurulu kamu düzenini sağlamak için gerekli tedbirleri alır.
- 2- Genel ve özel kamusal kolluk kanunla kurulur. Bunların bağlı olacakları sivil makamlar kanunla gösterilir.

3- Tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetleri kanunla düzenlenir.

4- Genel ve özel kamusal kolluk ile tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik birimleri hiçbir şekilde tamamen ya da kısmen Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin ya da bir parçasının emri altına alınamaz.

Başkomutan ve Savunma Hizmetleri

- 1- Cumhurbaşkanı Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanıdır.
- 2- Bakanlar Kurulu savunma siyasetini tespit eder ve uygular.
- 3- Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri sivil yönetime bağlılık içinde savunma hizmeti görür. Bakanlar Kurulu bunun için gerekli tedbirleri alır.
- 4- Sivil komuta zinciri kanunla belirlenir.
- 5- Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri Savunma Bakanlığına bağlı olarak teşkilatlanır ve hizmet görür.
- 6- Savaş ilanı haricinde hiç kimse savunma hizmetinde bulunmaya zorlanamaz.

Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin Kolluk Olarak Kullanılması

- 1- Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ya da bir parçası yurt içinde;

Adli kolluk olarak kullanılamaz,

Kanunun gösterdiği istisnalar dışında idari kolluk olarak kullanılamaz.

Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin Savunma Maksadıyla Kullanılması

1- Türkiye Cumhuriyeti barışçı bir devlettir, uluslararası sorunların çözümünde barışçı yöntemlere öncelik verir.

2- Savaş ilanına, Türkiye Büyük Millet Meclisi salt çoğunlukla karar verir.

3- Silahlı kuvvetlerin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına Türkiye Büyük Millet Meclisi karar verir. Türkiye’nin taraf olduğu antlaşmaların veya uluslararası nezaket kurallarının gerektirdiği hallerde bu karar aranmaz.

4- Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silâhlı saldırıya uğraması halinde Cumhurbaşkanı Başbakanla danışarak Türkiye Cumhuriyeti Silâhlı Kuvvetlerinin kullanılmasına geçici olarak karar verebilir.

Genel Gerekçe

Türkiye iki kez açık darbeye maruz kalmış pek çok kez de askeri müdahale yaşamış bir ülkedir. Bu durum yeni anayasada askeri yapının numunun ve sivil-asker ilişkilerinin

berrak bir şekilde ortaya konulmasını zaruri kılmaktadır. Yeni anayasada sivil asker ilişkileri ve askeri yapının düzenlenmesinde temel felsefe askeri yapıyı sivil yönetime tam bağımlı kılarak muhtemel darbeye eğilimlerini yok etmek olmalıdır. Yeni Anayasa ağır silahları kullanma yeteneğine sahip askeri yapıyı bu yeteneği kendi halkı üzerinde uygulamaya teşvik etmeyecek bir görev ve çalışma kültürünün temel parametrelerini oluşturmaktadır.

Öte yandan yeni anayasada kolluk hizmetleri genel olarak düzenlenmelidir. Buradaki temel felsefe de genel ve özel kamusal kollukla tamamlatıcı mahiyetteki özel güvenlik birimlerinin askeri yapıdan tam olarak ayrılması olmalıdır. Bunun için anayasaya herhangi bir istisnaya yer vermeksizin iç güvenlik birimlerinin askeri makamların emri altına alınamayacağı kesin olarak yazılmıştır. İç güvenlik görevi ile askeri görevlerin hiçbir ihtimalde kesişmemesi bu şekilde garanti altına alınmaya çalışılmıştır. İç güvenlik görevleri ile savunma görevlerinin birbirine karışmasının kötü deneyimlerini Türkiye yeterince yaşamıştır. Ülkemizin yeni anayasa ile bu konuda bir üst faza geçmesi sağlanmış olmaktadır.

Öneri maddelerinde Milli Savunma yerine Savunma terimi tercih edilmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri terimi yerine Türkiye Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri önerilmiştir. Bu değişiklik terimlerin anlamlarını nötralize etmek içindir.

Genelkurmay başkanlığı, kuvvet komutanlıkları gibi konumlar anayasa içine alınmayarak yasa koyucuya askeri yapıyı organize etmede özgürlük tanınmış ancak askeri teşkilatın savunma bakanlığı içinde yer alması anayasal zorunluluk haline getirilmiştir.

Askeri yapının sivil yönetime tam bağlı çalışmasının gerçekleştirilmesi için Savunma Bakanlığına bağlı bir askeri yapı önemlidir. Savunma Bakanlığı tıpkı diğer bakanlıklar gibi sivil bir müsteşar ve diğer sivil genel

müdür ve daire başkanlarından oluşacaktır. Bu sivil yapıya entegre bir askeri yapının sivil yönetim altında olması kolaylaşacaktır. Zira Savunma Bakanlığı içindeki bu yeni sivil yapı askeri bilgiye ulaşmış olacağından askeri bilgi tekeli kırılacaktır.

Madde Gerekçeleri

Cumhurbaşkanı tereddütsüz ve her durumda başkomutan olarak tespit edilmiştir. Yürütmenin en yüksek makamının başkomutan olarak tercih edilmesi makuldür. Bu durum ayrıca seçimle iş başına gelen Cumhurbaşkanı ile Hükümet arasındaki dengenin korunmasına da yardımcı olacaktır.

Savunma siyasetini tespit ve uygulama makamı Bakanlar Kurulu olarak açıkça belirlenmiştir. Bakanlar Kurulu savunma siyasetini tespit ederken askeri teşkilattan danışmanlık alması muhtemel ve doğaldır, ancak son söz Bakanlar Kurulundur. Bu siyasetin uygulamasının askeri teşkilata dair olan kısmında uygulama Bakanlar kurulunun genel yönetiminde gerçekleşecektir.

Askeri yapının görevini - genel olarak harbe hazır olmadır- sivil yönetime kesin bağıllıkla yerine getireceği anayasal bir kural haline gelmektedir. Sivil yönetime bağıllık prensibinin hayata geçirilmesi için Bakanlar Kurulunun yetkisinin altı çizilmiştir.

Sivil komuta zinciri ilk kez hukukumuz içine girmiş olacaktır. Bu durum Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Savunma Bakanından Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarına uzanacak askeri emir verme yetkisinin düzenlenmesi şeklinde olacaktır.

Hiç kimsenin askerlik hizmetinde bulunmaya zorlanamayacağı prensibi ile gönüllülüğe dayalı profesyonel askerlik hizmetleri anayasal seviyede kurallaştırılmıştır. Görevin niteliğinden kaynaklanan istisnalar dışında (muharip sınıflara girme gibi) cinsiyet ayırmıcılığı yapılamayacağından profesyonelleşen askerliğin en alt

rütbesi olan erliğin ("er" erkek olmayı da ima ettiğinde bu rütbenin adı değişebilir) kadınlara da açılmasıyla Türkiye herhangi bir asker sıkıntısına düşmeyecektir.

Askeri yapının Yurt içinde kolluk gücü olarak kullanılmasına anayasal bir disiplin getirilmek istenmiştir. Kolluk hizmeti görmek bir ordunun darbe yapma yeteneklerini fazlasıyla desteklediğinden askeri yapısı iki kez açık darbe yapmış ülkemiz için bu kesin bir gerekliliktir. Askeri yapının olağan işi sayılabilecek savaşa Meclis ya da ani bir saldırıya uğrama durumunda Cumhurbaşkanınca geçici olarak karar verilecektir. Askeri yapının kendi işi olmayan kolluk görevlerinde kullanılması için de özel bir anayasal düzenlemeye ihtiyaç olduğu açıktır. Öneride askeri yapının suç soruşturmasını içeren adli kolluk olarak kullanılması tamamen ve tereddütsüz yasaklanmıştır. İdari kolluk olarak kullanılmasının istisnai olduğu maddede açıkça belirtilmiş ve bu konudaki düzenlemelerin ancak kanunla yapılacağı esası getirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin savaşı genel olarak savunma savaşı olarak algıladığı son madde başlığında "Savunma Maksudıyla" denilerek ima edilmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin barışçı bir devlet olduğu belirtilmiş uluslararası sorunların çözümünde barışı esas alacağı anayasal katılık haline getirilmiştir.

Yeni Anayasayı bekliyoruz

Yeni anayasada tesis edilecek yeni sivil–asker ilişkileri formülünü siviller lehine daha da güçlendirmek için askeri yapının gölgesinde rahatladığı diğer özel mekanizmalar olan sıkıyönetim, seferberlik hali, askeri yargı, milli güvenlik kurulu, askerlerin terfi sistemini özerkleştiren hükümler, bazı denetim sistemlerinden muaf tutulma da anayasadan çıkarılmalıdır.

Hürriyetçi, barışçı, insanı serbest bırakırken devleti sınırlandırıp küçülten kısa anayasamızı bekliyoruz.